

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

Carl-Johan Lindström
Tel: 010-698 15 75
carl-johan.lindstrom
@naturvardsverket.se

2021-10-01

Ärendenummer
NV-04753-21

Nätverk för en tryggare landsbygd i
Norra Östergötland
Stig Jansson
Pernilla Sjögren Jansson

Svar på öppet brev om arbetet med förvaltningsplan varg

Tack för ert brev och engagemang för en tryggare landsbygd i norra Östergötland. Naturvårdsverket är väl medvetna om att de stora rovdjuren kan ge konsekvenser för boende i de områden där rovdjuren är etablerade. Ert brev lyfter flera av dessa aspekter som ni upplever i ert närområde.

Precis som ni, har Naturvårdsverket noterat att vissa av de mål som idag finns i de olika förvaltningsplanerna kan vara svåra att genomföra samt följa upp. De är dessutom svåra för länsstyrelserna att omvandla och använda i den regionala förvaltningen och länsstyrelserna har saknat nationell vägledning om hur de politiska målen ska tolkas och uppnås.

Naturvårdsverket arbetar just nu med att revidera de nationella förvaltningsplanerna för de stora rovdjuren björn, varg, järv och lodjur. Syftet med revideringen är att samla alla arter i en gemensam förvaltningsplan och se över de mål som ställts upp i de nuvarande planerna. Era tankar i brevet tar vi med oss in i detta arbete.

Ni har i ert brev ställt ett antal frågor som dels är generella för rovdjursförvaltningen i stort, dels kopplade till förvaltningsplanerna för de stora rovdjuren. Nedan går vi igenom de frågor ni har i ert brev.

Hur ska lantbruken med nötkreaturshållning få ta del av förebyggande åtgärder? Nätverket anser att även dessa djurslag ska ingå i planen, inte bara ren och får.

Den nationella förvaltningsplanen för stora rovdjur reglerar inte viltskadeersättningen. För detta finns viltskadeförordningen, föreskrifter och andra regler. Viltskadecenter har rekommendationer för skadeförebyggande åtgärder och ersättningar.

Frågan om möjlighet till förebyggande åtgärder för nötkreatur har de senaste 10-15 åren varit föremål för diskussion i Mellansverige. Här har LRF drivit frågan, framför allt på grund av närvaro av björn och varg i områden där det finns gårdar med nötkreatur som drabbats framförallt av sekundära skador.

Det vi kallar sekundära skador, så som minskad mjölkproduktion på grund av stress, sprängda stängsel och rymningar på grund av rädsla, merarbete vid insamling på grund av skygga och rädda djur etc. gäller ofta de tamdjur ni räknar upp som finns i ert område.

Frågan om sekundära skador är inte enkel eftersom möjligheten till ersättning ofta kräver bevisad rovdjursnärvaro på något sätt. Numera utbildar Viltskadecenter besiktningshundar som kan markera för de olika rovdjursarterna för att kunna bekräfta om rovdjur har funnits i anslutning till en hage eller annan inhägnad där sekundära skador har påvisats.

Naturvårdsverket utgår från Viltskadecenters årliga sammanställning av inrapporterade angrepp på tamdjur när vi gör bedömningen om det nationella skadeläget och vilka djur som påverkas mest av rovdjur. Nötkreatur är på en nationell nivå inte lika utsatta för angrepp av stora rovdjur som får. Med det sagt kan det dock vara så att det på lokal nivå sker angrepp som orsakar stora skador för enskilda brukare. Det ska också tilläggas att även om någon sammanställning av sekundära skador inte förs i dagsläget, tas erfarenheter från sådana fall med i arbetet med förvaltningsplaner.

I samband med att rovdjuren, då särskilt varg, sprider sig söderut i Sverige kan det bli aktuellt att i arbetet med förvaltningsplaner lyfta frågor om sekundära skador. Länsstyrelserna beslutar om bidrag och ersättning för skador och åtgärder för förebyggande av skada orsakad av stora rovdjur inom ramarna för de regler som anges ovan.

Hur jobbar myndigheten med att säkerställa Viltskadecenters arbete med att förebygga skador enligt de långsiktiga och övergripande målen, förutom delmålet att Sverige bör jobba för att uppnå gynnsam bevarandestatus enligt Art- och Habitatdirektivet?

Det är i första hand länsstyrelsen som har det regionala ansvaret för arbetet med förebyggande åtgärder mot skador som orsakas av viltstammarna i Sverige. Viltskadecenter finns för råd och stöd till både enskilda brukare och till länsstyrelserna i deras arbete. De är dock ingen egen myndighet utan finansieras av Naturvårdsverket och har sin formella hemvist hos Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU.

Ett politiskt övergripande mål för rovdjuren i Sverige är att varg och lodjur ska tillåtas att sprida sig söderut. Naturvårdsverket har för avsikt att inleda en dialog med Viltskadecenter och berörda länsstyrelser om hur arbetet och stödet för förebyggande åtgärder kan riktas mer mot södra rovdjursförvaltningsområdet framöver. Eventuellt kräver det också ett resurstillskott från Naturvårdsverket för att kunna utöka verksamheten.

Länsstyrelsen i Östergötland är den myndighet som i den regionala förvaltningsplanen har möjligheten att, i samverkan med er brukare, utforska vilka behov som finns i just ert område och hur dessa behov kan hjälpa myndigheten att sätta mål för de övriga politiska delarna - att rovdjursförekomsten i området inte påtagligt försvårar tamdjurshållningen, samt hur socioekonomisk hänsyn kan tas. Detta arbete är dock långsiktigt och behöver

ske inom ramen för de nu gällande juridiska förutsättningarna för rovdjuren som är klassade som hotade.

Det finns tydliga målkonflikter som kopplar till rovdjurspolitiken och den förvaltning som sker. Att bevara dessa arter och samtidigt verka för att leva upp till den livsmedelsstrategi som riksdagen har beslutat om är en komplex fråga.

Den svenska lagstiftningen samt art- och habitatdirektivet använder begreppet allvarlig skada som skäl för undantag från förbudsreglerna, exempelvis kan myndigheterna på grund av allvarlig skada bevilja skydds jakt. Vad som anses vara att tamdjurshållning påtagligt försvåras är en definitionsfråga och det finns troligtvis olika syn på denna definition. Naturvårdsverket har idag ingen vägledning om detta begrepp.

Angående målet om socioekonomisk hänsyn

Ni skriver att ni anser att det bör göras en undersökning bland de som berör av rovdjur i det specifika rovdjursområdet för att kunna avgöra vilka åtgärder som behöver vidtas för att ta socioekonomisk hänsyn. Ni menar också att den generella mätningen av allmänhetens attityder till stora rovdjur inte ger ett rättvisande svar när dessa också innefattar de som inte berörs av rovdjur.

Mätning av attityder över tid på nationell nivå är värdefull för att få en övergripande trend i hur befolkningen i stort ser på stora rovdjur och förvaltningen av dem. Regionalt och lokalt kan man dock även i dessa attitydundersökningar se att acceptansen för rovdjuren är lägre i områden med stora rovdjur.

Man bör inte förväxla dessa mätningar om människors attityder till stora rovdjur med hur människor som berörs av stora rovdjur påverkas i sin vardag. Naturvårdsverket och länsstyrelserna är medvetna om att rovdjur kan ha betydande påverkan på olika näringar och levnadsvillkor regionalt.

Regionalt kan dessa attitydmätningar också vara av mindre betydelse för rovdjursförvaltningen eftersom de regionala och lokala förutsättningarna ser olika ut.

Hur jobbar myndigheten för att säkerställa att allmänhetens inrapportering (av oro och rädsla) sker?

Ni skriver i ert brev att ni oroar er för att oro och rädsla inte inrapporteras på grund av rädsla för repressalier av olika slag. Naturvårdsverket har kännedom om att det förekommer hot från alla sidor i rovdjursfrågan. Ni upplever att det finns en motvilja mot att lyfta problem med rovdjur av rädsla för repressalier från miljöaktivister. Att jobba förtroendeskapande är ett av myndigheternas viktigaste uppdrag. Det ska vara möjligt för civilsamhället att vilja och våga rapportera och berätta om upplevelser kopplade till rovdjursförvaltningen.

En stor del av inrapporteringen av rovdjursnärvaro sker inom ramen för inventeringen av dem. I första hand är det länsstyrelsens ansvarsområde. Inom ramen för inventeringarna får länsstyrelsen in både spårobservationer och andra tecken på rovdjurens närvaro, exempelvis närgångna djur. Naturvårdsverkets bedömning är att möjligheten att säkerställa inrapportering av

olika slag, exempelvis spår av rovdjur eller oro, bygger på en god relation mellan allmänheten och länsstyrelsens tjänstemän och fältpersonal.

Vi vet att vissa grupper av människor upplever en stark rädsla för exempelvis björn, även när björnen funnits närvarande under lång tid i området.

Det vi som myndigheter kan göra är att hjälpa till med kunskap och stöd i den individuella riskbedömningen som varje enskild person behöver göra för att veta om man har anledning att känna sig rädd eller inte. Naturvårdsverket har börjat titta på möjligheten att involvera Sveriges kommuner i arbetet med rovdjursförvaltning, och möjligheten att de i sitt redan befintliga trygghetsskapande arbete kompletterar med åtgärder för att minska/hantera människors rädsla och oro vid rovdjursförekomst.

Det som oroar oss mest är hur myndigheten verkar bortse från att arbeta med flera mål samtidigt. Förutom målet att uppnå gynnsam bevarandestatus, som har uppnåtts, undrar vi när de övriga målen kommer tas på allvar?

De övriga övergripande politiska målen tas i allra högsta grad på allvar. Målen om att tamdjurshållningen inte påtagligt ska försvåras och socioekonomisk hänsyn tas i förvaltningen är dock inte reglerade i lag på samma sätt som kravet om att rovdjuret ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus. Det gör att det är svårare att få en tydlig bild av vad dessa delar ska bestå av rent konkret. I arbetet med den nationella förvaltningsplanen för stora rovdjur har vi fått synpunkter från de nationella intresseorganisationerna att Naturvårdsverket behöver stödja länsstyrelserna genom att bryta ner de politiska målen till konkreta betydelser och åtgärder.

En del av det som redan görs idag kan också räknas in som socioekonomisk hänsyn, exempelvis beslut om skydds jakt vid allvarlig skada. I ert brev förstår Naturvårdsverket dock att det är andra saker ni gärna skulle se finns på plats i förvaltningen i ert område. En utmaning i denna fråga är möjligheten att ta socioekonomisk hänsyn i relation till det strikta skydd rovdjuret har. Här blir det en individuell bedömning i varje enskilt fall om hur hänsyn till allmänna intressen ska tas.

Andelen personer som anger att de alltid eller ofta känner rädsla eller oro vid utevistelse i områden med varg har minskat med 10 % jämfört med andelen i tidigare genomförda undersökningar.

Fråga: Vilken eller vilka undersökningar baseras detta på?

Fråga: Vilka omfattas av undersökningar av detta?

Naturvårdsverket valde när detta mål sattes att förlita sig på den regelbundna återkommande attitydundersökningen som görs av SLU rörande människors attityder till rovdjur och rovdjursförekomst. Naturvårdsverket har ingen annan uppföljning kopplad till detta mål. Det har visat sig vara svårt att använda den återkommande attitydundersökningen för utvärdering av målet och vi kommer att behöva se över hur vi ska sätta eventuella mål för oro och rädsla i den kommande förvaltningsplanen.

Naturvårdsverket har de senaste 10 åren medfinansierat forskning inom området psykologi och socialantropologi som ger oss vissa svar om hur man kan jobba med oro och rädsla för stora rovdjur. En sådan rapport har nyligen publicerats i

Naturvårdsverkets rapportserie och är samfinansierad med LRF och Svenska Jägareförbundet.

Att arbeta för att minska oro och rädsla är främst en fråga för länsstyrelsen och den regionala förvaltningen, där Naturvårdsverket kan bistå med råd, stöd och kompetensutveckling för arbetet.

Angående uppföljning och revidering av förvaltningsplaner

Fråga: Hur har man säkerställt inkludering och en känsla av delaktighet där planerna upplevs rättvisande?

Naturvårdsverket jobbar i förankringsprocessen av den nationella förvaltningsplanen med de nationella representanterna i de intresseorganisationer som finns representerade i rovdjursförvaltningen. I arbetet med de regionala förvaltningsplanerna jobbar länsstyrelsen ofta med viltförvaltningsdelegationen i länet. Där finns representanter för intressena i rovdjursförvaltningen samt 5 politiska representanter. Huruvida länsstyrelsen väljer att involvera fler intressenter i länet i förvaltningsplanarbetet är upp till varje enskild länsstyrelse.

Naturvårdsverket bedriver inte någon aktiv samverkan med regionala eller lokala representanter för olika intressegrupper eller organisationer. Om synpunkter från civilsamhället kommer in till Naturvårdsverket tas dessa med i beaktande i de arbetsprocesser som pågår. Ert brev genererar till exempel ytterligare dimensioner och tankar i arbetet med den nationella förvaltningsplanen för stora rovdjur.

Fråga: Vilka åtgärder tänker man vidta för att säkerställa att nöt-, häst- med flera tamdjursuppfödningar inte påverkas negativt enligt de övergripande målen?

Denna fråga kan Naturvårdsverket inte svara på i dagsläget. Vi arbetar i nära samarbete med Viltskadecenter när det kommer till skadeförebyggande åtgärder och förebyggande av allvarliga skador. Viss skada kommer dock att behöva tolereras med rovdjur närvarande. Dock bör förvaltande myndigheter så långt det är möjligt minska risken för att enskilda näringsidkare lider ekonomisk skada, samt arbeta för att det ska vara möjligt för de som är direkt berörda att så långt som möjligt upprätthålla sin livsstil.

När Nätverket har tagit upp frågan om vems ansvar det är när människor känner oro på grund av vargars näringsidkare och människors oro på grund av detta, hänvisar Länsstyrelsen till Polisen, men Polisen menar att ansvaret ligger hos Länsstyrelsen. Det framstår ganska klart att någon samverkan enligt det som faktiskt framgår av förvaltningsplanen inte har genomförts.

Fråga: När ska planer för samverkan mellan Länsstyrelsen och Polisen genomföras?

Naturvårdsverket kan inte svara för Länsstyrelsens och Polismyndighetens arbete i detta fall. Det är ett regionalt samarbete mellan de regionala myndigheterna.

I jaktlagens 9 § finns möjlighet för polisen att vidta åtgärder för att förhindra skada på människor. Polisen gör dock ofta en bedömning i samråd med länsstyrelsens fältpersonal.

Oro och rädsla är en fråga som blivit mer och mer aktuell den senaste tiden eftersom rovdjuren numera berör långt fler människor i samhället än jägare och

lantbrukare. Rovdjur siktas ofta intill ställen där människor lever eftersom vi delar landskap.

Samrådsprocessen för uppföljning och revidering av förvaltningsplanerna för de stora rovdjuren upplevs som legitim och inkluderande. De intressen som berörs har deltagit i revideringen och planerna upplevs som rättvisande.

Fråga: Vilken undersökning har genomförts för att säkerställa delaktighet och transparens hos berörda i området?

Ingen undersökning har genomförts av Naturvårdsverket eller annan aktör för att specifikt säkerställa att de som deltagit i revideringsprocesserna på nationell nivå har känt sig delaktiga och att processen har upplevts som transparent.

Naturvårdsverket har ett löpande samarbete på nationell nivå med berörda organisationer och myndigheter i Nationella rådet för rovdjursfrågor där delaktighet och transparens är ett stående inslag och där finns möjlighet för de ingående organisationerna att lyfta frågor om detta. Detta görs också i stor utsträckning. Naturvårdsverket känner inte till om någon sådan uppföljning av Länsstyrelsens arbete med den regionala förvaltningsplanen genomförs.

Carl-Johan Lindström